

فصلنامه جامعه‌شناسی سبک زندگی، سال سوم، شماره نهم، بهار و تابستان ۹۶، صفحات ۱۵۷-۱۸۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۰۶ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۰۹/۲۱

مولفه‌های سبک زندگی شهدای مدافع حرم

معصومه مقیمی فیروز آباد^۱

چکیده

سبک زندگی مجموعه‌ای از اعمال و نگرش‌هاست که در متن و زمینه‌های خاص قابل درک هستند. از آنجا که سبک زندگی هر فرد و جامعه به لحاظ نظری، برآمده از آموزه‌های اعتقادی و ارزشی حاکم بر روح و روان آنهاست، کسب آگاهی‌های لازم درخصوص مفهوم سبک زندگی و باورهای دینی و تعامل این دو مقوله ضروری می‌نماید. از دیگر سو دلیل همه انحرافات سیاسی و اعتقادی که بعضاً منجر به نابودی و انحطاط ملتها می‌شود، تصمیمات و رفتارهای بدون بصیرت بوده است. شهدای مدافع حرم در زمره‌ی بصیرترین افراد جامعه امروزند که بصیرت و عمل را درهم آمیختند و با تشخیص درست موقعیت و درک صحیح شرایط زمانه در آزمون ولایت پذیری سربلند گشتند. آنان نه تنها بصیر بلکه بصیرت آفرین هم هستند. هدف پژوهش حاضر این است که اندیشه و عمل و سلوک والای آنان را در قالب مضامین سبک زندگی شناسایی و مورد بررسی قرار دهد. به این منظور، تعداد ۲۷ وصیت‌نامه با روش تحلیل محتوای کیفی بررسی گردید و تعداد ۲۵۳ کد حاصل از آن در قالب ۴ مولفه‌ی ولایت پذیری با ابعاد نگرش ولایی و رفتار ولایی (۱۱ شاخص)، هدف از جهاد و شهادت با ابعاد نیروی محرکه عشق و احساس مسئولیت دینی (۱۳ شاخص)، ویژگیهای شخصیتی با ابعاد روابط اجتماعی، خصوصیات فردی و انضباط مالی (۲۸ شاخص) و توصیه‌ها با ابعاد عبادی معنوی و سیاسی اجتماعی (۲۵ شاخص)، دسته‌بندی گردید و الگوی انتزاعی پژوهش منطبق با آن ارائه گردید. **واژگان کلیدی:** سبک زندگی، شهدا، مدافعان حرم، وصیت‌نامه، تحلیل محتوای کیفی.

مقدمه

در جامعه‌شناسی امروز، مفاهیم سنتی علوم اجتماعی مثل طبقه و پایگاه، کارایی چندانی ندارند و مفهوم «سبک زندگی»^۱ بدیل ورقیبی برای مفهوم طبقه‌ی اجتماعی^۲ است. امروزه، سبک زندگی در سنخ‌شناسی‌ها و فرایندهای هویت‌یابی حائز اهمیت است. پس اگر سبک زندگی در بحث هویت‌یابی محوریت داشته باشد، دیگر نمی‌توان آن را پدیده‌ی اجتماعی خنثی در نظر گرفت. از آنجا که سبک زندگی هر فرد و جامعه به‌لحاظ نظری، برآمده از آموزه‌های اعتقادی و ارزشی حاکم بر روح و روان آنهاست، کسب آگاهی‌های لازم درخصوص مفهوم سبک زندگی و باورهای دینی و تعامل این دو مقوله ضروری می‌نماید. (فیضی، ۱۳۹۲: ۲۸). تأکیدات رهبر معظم انقلاب مبنی بر پیشرفت در بخش حقیقی و اصلی تمدن که همانا سبک زندگی است، (خامنه‌ای، ۱۳۹۱) اهمیت و ضرورت پژوهش‌های علمی با رویکرد دین‌شناسانه را در این حوزه آشکارتر می‌سازد. سبک زندگی در هر جامعه‌ای، شخصیت و هویت فردی و جمعی را نمایان می‌سازد؛ به‌طوری‌که می‌توان تمایز فرهنگی و تمدنی جوامع را با یکدیگر براساس سبک زندگی آنان تشخیص داد. این نگرش‌ها و باورها در هر جامعه‌ای، متأثر از عوامل متفاوتی است؛ از جمله در جامعه دینی، برآمده از مجموعه عوامل تمدنی است که یکی از اساسی‌ترین آنها، باورداشت به آموزه‌های دینی است.

منظور از سبک زندگی، مجموعه الگوهای انسان در اعمال، احساسات، عواطف و افکار است که در اموری همچون لباس پوشیدن، غذا خوردن، تفریحات، روابط با

^۱Life style

^۲Social class

یکدیگر، طلاق و ازدواج، معیشت و کسب و کار، معماری و شهرسازی، هنر و ادبیات به آنها تأسی می‌شود (موسوی گیلانی، ۱۳۹۲: ۱۲۴-۱۲۳) اهمیت مفهوم سبک زندگی در این است که سطحی‌ترین لایه‌های زندگی را به عمیق‌ترین لایه‌های آن پیوند می‌زند (مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۲۰۶). یکی از راه‌هایی که می‌توان به درک بهتری از مفهوم سبک زندگی از نظر اندیشمندان مختلف دست یافت، بررسی عناصر و مؤلفه‌هایی است که ایشان برای سبک زندگی برشمرده یا در تحقیقات خود از آنها به‌عنوان شاخصه بهره برده‌اند. منظور از مؤلفه، اموری است که مصداق عینی سبک زندگی محسوب می‌شوند (همان: ۲۱۱). سبک زندگی دارای چند مؤلفه اساسی است: بینش‌ها، گرایش‌ها، رفتارها و وضعیت‌ها (احمدوند ۱۳۹۲: ۶۶).

در یک جمع‌بندی می‌توان سبک زندگی را مجموعه رفتارهای کنشی و واکنشی فرد که عینی و قابل مشاهده هستند، دانست؛ این رفتارها را می‌توان در همه حوزه‌های زندگی همچون ازدواج، معاشرت با خانواده، مسکن، خوراک، پوشش، تفریحات، کسب و کار، الگوی مصرف، نظافت، خط و زبان مشاهده کرد. مفهوم هویت نیز به لحاظ نظری با مفهوم سبک زندگی ارتباط تنگاتنگی دارد. در واقع وقتی مؤلفه‌های سبک زندگی کارکردهای وحدت بخشی و تمایز رابه شکلی همزمان انجام می‌دهند، در شکل‌گیری، تثبیت و تغییر هویت‌های فردی و جمعی نقش بازی می‌کنند. پژوهش‌های داخلی وجود مشکلات جسمی و روانی و آسیب‌های اجتماعی را با سبک زندگی مرتبط می‌دانند. برخی غلبه سبک زندگی غربی راناشی از تغییرات سیاسی - اجتماعی بعد از سال ۶۸ می‌دانند. در جامعه اسلامی ایران با اولویت یافتن توسعه اقتصادی از ساختارهای اجتماعی دیگر غفلت شد. اغلب اهرم‌های اجتماعی در جهت

تخریب ساختار اجتماعی ارزشهای دوران انقلاب و جنگ به کار گرفته شدند تا نمایش ثروت و مصرف گرایی همه‌ی اقشار جامعه را دربرگیرد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۳۳۹). رفیع پور به نقش فعال و مهم رسانه‌های فراملی در تغییر ارزشهای زمان جنگ و جایگزین ساختن ارزشهای طبقاتی اشاره می‌کند. کاهش پایبندی به ارزشهای دینی، فرهنگ مصرف و اشاعه‌ی نوعی خودباختگی در برابر الگوها و سبک زندگی غربی توسط رسانه‌های فراملی به بحران‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور دامن زده است (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۰۹). در چنین شرایطی همت گماشتن به یافتن مولفه‌های سبک زندگی ایرانی-اسلامی بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد و راهی را پیش رویمان می‌گشاید تا بتوانیم از آسیب‌های سبک زندگی غربی رهایی یابیم.

اما ضرورت اینکه محقق جهت یافتن مولفه‌های سبک زندگی به بررسی و صیایای شهدای مدافع حرم پرداخته است، این است که شهدای مدافع حرم در زمره‌ی بصیرترین افراد جامعه امروزند که بصیرت و عمل را درهم آمیختند و با تشخیص درست موقعیت و درک صحیح شرایط زمانه در آزمون ولایت پذیری سربلند گشتند و به بیان ولی فقیه خویش «این شهدا متفاوت هستند و در حیات خودشان اولیای الهی هستند» (به نقل از سایت عقیق). آنان نه تنها بصیر بلکه بصیرت آفرین هم هستند چرا که هدف کلی از بصیرت شناخت و شناساندن حق و حقیقت است تا از این طریق جامعه اسلامی مسیر صلاح را پیموده و همان گونه که در وصایای خویش هم تأکید داشته‌اند زمینه ساز حکومت عدل الهی شود. منظور از بصیرت قوه‌ی قلبی یا نیروی باطنی است که به نور قدسی روشن گردیده و از پرتو آن صاحب بصیرت حقایق و بواطن اشیا را درمی‌یابد. بصیرت به مثابه بصر است برای نفس (دائرة المعارف تشیع، ۱۳۹۲: ۲۷۱). بنابراین

علاوه بر کارکرد هویت آفرین سبک زندگی، تحقق اهداف فوق نظیر بصیرت آفرینی و زمینه سازی حکومت عدل الهی درحوزه‌های استراتژیک درشرایطی تسهیل می‌گردد که سبک زندگی غالب در جامعه با ارزشهای فرهنگی و پشتوانه تاریخی آن هماهنگی داشته باشد. پژوهشهای مرتبط با این حوزه، به مفهوم شناسی سبک زندگی دینی و تعیین مؤلفه‌های سبک زندگی منبعث از آیات و روایات پرداخته‌اند. وجه تمایز این پژوهش با مطالعات قبلی در یافتن مؤلفه‌های سبک زندگی مستخرج از وصایای شهدای مدافع حرم، منطبق با عوامل مطرح در نظریات سبک زندگی است از جمله انتخاب، روابط، نگرش و رفتار.

با توجه به این مهم و عنایت به جایگاه رفیع شهدای مدافع حرم و خلا پژوهشی در این زمینه، هدف پژوهش حاضر این است که اندیشه و عمل و سلوک والای آنان را در قالب مضامین سبک زندگی شناسایی و مورد بررسی قرار دهد و پرسش «مهمترین مؤلفه‌های سبک زندگی، در وصیت نامه‌های شهدای مدافع حرم کدامند؟» را پاسخ گوید.

مبانی نظری پژوهش

سبک زندگی

تعاریف متعددی از مفهوم سبک زندگی در میان اندیشمندان ارائه شده است. در اینکه نخستین بار این اصطلاح را چه کسی به کار برده است، در میان روان‌شناسان و جامعه‌شناسان اختلاف است. برخی جامعه‌شناسان مدعی‌اند سبک زندگی از

اصطلاحات ابداعی ماکس وبر^۱ (۱۹۲۰ - ۱۸۶۴)، جامعه‌شناس مشهور فرانسوی است. (مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۱۰۶). در مقابل، برخی روان‌شناسان جعل و ابداع این اصطلاح را به آلفرد آدلر^۲ (۱۹۳۷ - ۱۸۷۰) روان‌شناس اتریشی و بنیان‌گذار رویکرد روان‌شناسی فردی نسبت می‌دهند (شریفی، ۱۳۹۱: ۵۱) در یک دسته‌بندی کلی می‌توان از سه رویکرد جامعه‌شناسانه، روان‌شناسانه و دین‌شناسانه نام برد.

سبک زندگی در حوزه مطالعات فرهنگی، به مجموعه رفتارها و الگوهای کنش‌های هر فرد که معطوف به ابعاد هنجاری و زندگی اجتماعی باشد، اطلاق می‌شود و نشان‌دهنده کم و کیف نظام باورها و کنش‌های فرد است. سبک زندگی را می‌توان در تمامی کنش‌ها و رفتارهای فرد و در تعاملات و ارتباطات وی با دیگران، طبیعت و به‌طور کلی محیط اجتماعی اطراف وی که معمولاً قابل مشاهده، توصیف و اندازه‌گیری است، ملاحظه و مشاهده کرد (حاجیان، ۱۳۸۸: ۸). در واقع سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۱).

سوبل^۳ (۱۹۸۱: ۲۸) سبک زندگی را مجموعه‌ای از رفتارهای قابل مشاهده یا قابل استنتاج از مشاهده در میان افراد می‌داند. همچنین چنی^۴ معتقد است سبک‌های زندگی مجموعه‌ای از اعمال و نگرش‌ها است که در متن و زمینه‌های خاص قابل درک هستند

weber

۲Alfred Adler

۳Soble

۴Cheny

(Chaney, 1996: 1). سبک‌های زندگی، الگوهایی از کنش‌اند که افراد را از یکدیگر متمایز کرده، کمک می‌کنند تا آنچه مردم انجام می‌دهند و چرایی و معنای آن درک شود. با اینکه سبک‌های زندگی، بخشی از زندگی اجتماعی روزمره نوین هستند و به صورت‌های فرهنگی وابسته‌اند، هر یک، سبک و منش و راهی برای استفاده از کالاهای مکان‌ها و زمان‌های خاص هستند که اگرچه از مشخصات یک گروه محسوب می‌شوند، کل تجربه اجتماعی آنها نیست.

لسلی و همکاران می‌گویند رفتارهایی که با قشریندی حیثیتی و اعتباری مرتبط‌اند، سبک زندگی نامیده می‌شود. سبک زندگی فقط موجودی افراد نیست؛ بلکه چگونگی نمایش این موجودی از جانب آنهاست (به نقل از کلانتری، ۱۳۹۴: ۳۶).

کریستنسن^۲ (۲۰۰۲) نیز سبک زندگی را شیوه‌ای که از آن طریق زندگی را زندگی می‌کنیم، می‌داند.

شریفی سبک زندگی را براساس رویکرد دین‌شناسانه، مجموعه‌ای از رفتارهای سازمان‌یافته می‌داند که متأثر از باورها و ارزش‌ها و نگرش‌های پذیرفته‌شده و همچنین متناسب با امیال و خواسته‌های فردی و وضعیت محیطی، وجه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده‌اند. وی الزامات سبک زندگی را این‌چنین بیان می‌کند: سبک زندگی محصول و معلول باورها و ارزش‌ها است؛ عوامل درونی و محیط بیرونی در سبک زندگی تأثیرگذار است؛ سبک زندگی ناظر به رفتارها و نمودهای ظاهری و بیرونی هویت انسان است؛ گستره سبک زندگی به وسعت همه رفتارهای نهادینه‌شده

Lesline

Christensen

فردی و اجتماعی انسان است؛ رفتارهای موقتی یا موردی یک فرد یا گروه را نمی‌توان سبک زندگی آنان تلقی کرد؛ سبک زندگی به تدریج حاصل می‌شود و به تدریج هم زائل می‌گردد؛ سبک زندگی همچون ملکات نفسانی است، یعنی اقلای و خودجوش و بی‌تکلف انجام می‌گیرد و تحمیلی و اجباری نیست؛ سبک زندگی نه امری کاملاً فردی است و نه امری کاملاً اجتماعی؛ سبک زندگی جنبه نمادین و نمایشی دارد (شریفی، ۱۳۹۱: ۵۲).

به طور کلی با وجود آشفتگی تعاریف نظری سبک زندگی، وجود محورهای مشترکی را می‌توان حس کرد: اول، تشابه و تمایز. در واقع سبک زندگی منظومه‌ی معنی‌داری از یک سری عناصر مرتبط است که کلی را پدید می‌آورند که از کل‌های دیگر متمایز است. دوم: سبک زندگی هم به پدیده‌های عینی مثل رفتار و هم به ذهنیاتی مثل ارزش و نگرش ناظر است. سوم: سبک زندگی با وجود تبعیت از سلیقه‌های شخصی، ماهیت جمعی دارد و فرد از بین این الگوهای جمعی انتخاب می‌کند. چهارم: سبک زندگی به نظر بسیاری نمادین بوده و بازتاب فرایندها و ماهیت‌هایی مثل فردیت، هویت و شخصیت اجتماعی است و دست‌آخراينکه افراد در برابر سبک زندگی منفعل نیستند (مهدوی کنی، ۱۳۸۶: ۲۱۰).

نظریه‌های سبک زندگی

بورديو^۱ سبک زندگی را شامل اعمال طبقه‌بندی‌شده و طبقه‌بندی‌کننده فرد در عرصه‌هایی مانند تقسیم ساعات شبانه‌روز، نوع تفریحات و ورزش، شیوه‌های معاشرت، اثاثیه و خانه، آداب سخن گفتن و راه رفتن می‌داند که عینیت‌یافته و تجسم‌یافته ترجیحات افراد است (باکاک، ۱۳۸۱). او در تحلیل سبک زندگی به مفاهیم میدان،

سرمایه، منش یا ریختار و سلیقه اشاره می‌کند. میدان به عنوان محل رقابت بر سر منابع و منافع معین است (جنکینز، ۱۳۸۵: ۱۳۵). میدان‌ها حالت منشی خاصی در افراد و گروه‌ها ایجاد می‌کنند که بورديو به آنها ریختار می‌گوید. ریختار در بردارنده‌ی خلق و خوی‌های خاصی است که تعامل آنها با محیط رفتار را شکل می‌دهد (همان: ۱۲۱).

از مفاهیم دیگری که به نظر بورديو در سبک زندگی محوریت دارند سلیقه است که فرمول مولد سبک زندگی است که باعث تمایز بخشی افراد از یکدیگر می‌شود. سلیقه‌ها و ترجیحات زیباشناختی متفاوت، سبک‌های زندگی متفاوتی را ایجاد می‌کنند. از نظر وی هرگاه موقعیت اجتماعی فرد تغییر کند، سلیقه نیز دچار تغییر می‌شود. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که از نظر بورديو سبک زندگی افراد نتیجه‌ی موقعیت اجتماعی آنان است. بورديو از چهار نوع سرمایه سخن می‌گوید: سرمایه‌ی اقتصادی، فرهنگی، نمادین و اجتماعی. در بحث سبک زندگی سرمایه‌ی فرهنگی را مهم‌تر از دیگر اشکال سرمایه می‌داند. او سرمایه‌ی فرهنگی را شامل سلیقه‌های خوب، شیوه و راه و رسم پسندیده، پیچیدگی شناختی، شناختن و توانایی پذیرش محصولات فرهنگی مشروع از قبیل هنر، موسیقی کلاسیک، تئاتر، ادبیات و... و تسلط یافتن بر هر نوع از نظام‌های نمادین است. در اندیشه بورديو، ترجیحات افراد در محدوده‌ی توانایی‌ها و یا ناتوانی‌ها به فراخور میزان سرمایه‌ی اقتصادی و فرهنگی بروز می‌یابند و سبک‌های زندگی متمایزی را باز تولید می‌کنند. از طرفی سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی همسان، می‌تواند منشا سبک‌های زندگی مشابه شود (بورديو، ۱۳۹۰: ۲۴۵). گیدنز در بحث از سیاست زندگی به سبک زندگی هم می‌پردازد. سیاست زندگی، سبک زندگی است. به زعم وی عنصر محوری و گریز ناپذیر سبک

زندگی انتخاب است. در سطح «خود» یکی از مولفه‌های اساسی فعالیت‌های روزمره همان انتخاب‌هایی است که به طور عادی به عمل می‌آوریم (گیدنز، ۱۳۸۵: ۱۱۹). بر خلاف جهان پیشا مدرن در دنیای مدرن، افراد مجبور هستند دست به انتخاب بزنند. سبک زندگی را می‌توان به مجموعه‌ای کم و بیش جامع از عملکردها نیز تعبیر کرد که فرد آنها را به کار می‌گیرد چون نه فقط نیازهای جاری او را برمی‌آورند بلکه روایت خاصی را هم که وی برای هویت شخصی خود برگزیده است در برابر دیگران مجسم می‌سازد (همان: ۱۲۰). هیچ کس قادر نیست از تحولات ناشی از گسترش نوگرایی در امان بماند یا گزینشی بر خلاف آن‌ها داشته باشد. به گونه‌ای که نوگرایی متاخر حتی بر مردمی که در سنتی ترین سکونت گاه‌های ممکن خارج از بخش پیشرفته جهان زندگی می‌کنند، تأثیر گذاشته است (برگر و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۴). گیدنز بر اساس دلالت‌های نظریه‌ی ساختاربندی^۱ معتقد است سبک‌های زندگی، الگوهای ساختارمند رفتار بوده و افراد به عنوان عاملان اجتماعی در بازتولید و تغییر آنها نقش اساسی دارند. هرچند ممکن است که یاختر اجتماعی، خلاقیت عاملان یا افراد را در بازتولید یا تغییر سبک‌های زندگی محدود نماید، لیکن عاملان نیز از توانایی تغییر ساختارها برخوردار بوده و قدرتمندتر از ساختارها عمل می‌کنند (امبیرایرو میشکی، ۱۹۸۸، به نقل از رضایی و همکاران، ۱۳۹۴).

به عقیده گیدنز گزینش یا ایجاد سبک‌های زندگی تحت تأثیر فشارهای گروه و مدل‌های رفتاری آنها و همچنین زیر نفوذ اوضاع و احوال اجتماعی و اقتصادی،

¹structuration theory

Embirayer&Misch

صورت می‌گیرد. از نظر گیدنز وجود رسانه‌ها در دنیای جدید به تکثر انتخاب‌ها و چندگانگی سبک‌های زندگی بیشتر دامن می‌زند. در نتیجه به دلیل الگوپذیری از رسانه‌ها، افراد به سمت تجربه‌ی این سبک‌های زندگی نو پیش می‌روند. اما گیدنز نظریه‌ی خود را با رویکردی انتقادی از تکثر سبک‌های زندگی همراه می‌کند. به نظر وی نظام مدرن با اینکه سبک‌های زندگی متفاوتی را پیش روی فرد قرار می‌دهد اما از انتخاب‌های وی حمایت چندانی نمی‌کند. درپاسانت به دلیل بازاندیشانه تر شدن جامعه، فرد در سطح «خود» با بحرانی دائمی در چگونگی رفتار مواجه است. این، گرچه به توسعه عاملیت می‌انجامد، یعنی اینکه در جوامع جدید «خود» دگرگونی یافته را باید از طریق کاوش‌های شخصی دریابیم و آن را به مثابه‌ی بخشی از فرایند تماس متقابل بین تغییرات شخصی و اجتماعی بسازیم و استوار نگه داریم. ولی در اثر وقوع چنین فرایندهای شخصی وقتی سنت نتواند برای افراد کاری کند، ترکیب قدرتمندی از رهایی و نگرانی شخص را در برمی‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۴: ۶۰). به نظر مدافعان پست مدرنیسم، سبک زندگی نتیجه‌ی همه‌ی انتخاب‌ها و گزینش‌هایی است که شخص نسبت به زندگی خود انجام می‌دهد که شامل انتخاب کار و فعالیت‌های مربوط به فراغت نیز می‌شود.

پیشینه تجربی تحقیق

محقق با بررسی کتب موجود پیرامون مدافعان حرم دریافت که کتابهای نگارش یافته به زندگینامه و خاطرات شهدای مدافع حرم اختصاص دارد که برخی از آنها عبارتند از:

ابو وصال (علیجان زاده، ۱۳۹۶) شامل یکصد خاطره کوتاه از شهید دهقان است

وآمده است که این شهید از شهادتش آگاه بود کتاب دیدارپس ازغروب (قنادیان، ۱۳۹۵)، خاطرات همسرشهیدنوروزی است که خواننده شاهدمودت و الفت میان شهید و همسرش مریم است و می‌تواند به عنوان سبک زندگی موردتوجه قرارگیرد. کتاب شهیدان زنده‌اند (گروه فرهنگی انتشارات ابراهیم هادی، ۱۳۹۵) شامل چهل حکایت از حضور شهدا در دنیا پس از شهادت می‌باشد. کتاب بی‌قرار (احمدی خاوه، ۱۳۹۵) زندگی نامه شهیدحامدکوچک زاده، فاطمیون (۱۳۹۵) حاوی چهل حکایت و خاطرات خواندنی از شهدای لشکر فاطمیون ومدافعان حرم (۱۳۹۴) زندگی نامه و خاطرات چهل شهیدبه همراه کرامات وعنایات حضرت زینب (س) است که درانتشارات ابراهیم هادی به چاپ رسیده است.

در بررسی مقالات، محقق، پژوهش مستقلی پیرامون سبک زندگی مدافعین حرم برمبنای وصایای ایشان نیافت. اما پژوهشهای مرتبط به شرح زیر می‌باشد:

کلانتری وهمکاران (۱۳۸۴) مولفه‌های سبک زندگی اسلامی درحوزه کسب وکار را درپژوهشی کیفی بررسی کرده‌اند. به این صورت که ۴۴مولفه را درآیات و روایات از طریق فرایندکدگذاری شنایایی نموده‌اندوآن رادرسه گروه ویژگیهای دینی اخلاقی وکارآفرینی جای داده‌اند.

سادات شفیع (۱۳۸۹)، با بررسی رابطه‌ی سبک زندگی دختران و سیاست‌های فرهنگی کشور به این نتیجه رسید که سیاست‌های فرهنگی دولت بر گزینش سبک‌های زندگی توسط دختران موثر است. دراین بین برداشت از سیاست‌های فرهنگی دولت که تحت تأثیر تفسیر ارائه شده در رسانه‌های ملی و فرا ملی است تأثیر مستقیم بر سبک زندگی دختران دارد والگوهای غربی بیشتر در نتیجه‌ی رسانه‌های فرا

ملی قوت می‌گیرند.

باقری کنی وهمکاران (۱۳۹۰)، در پژوهش مبتنی بر راهبرد داده بنیاد به طراحی الگوی رهبری معنوی با تأکید بر ویژگیهای فرمانده شهید احمد کاظمی پرداخته‌اند. در این الگوبه عواملی همچون محیط رشد، پیش زمینه‌های موثر در مسیر رشد افراد، معرفت و خودسازی و وفرآیند نفوذ اشاره شده است

خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲) با بهره‌گیری از شیوه کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای داده‌های عقلی و نقلی به تعیین شاخصهای سبک زندگی فردی و اجتماعی پرداخته‌اند و بیان کرده‌اند حیات طیبه اسلامی رهاورد سبک زندگی عقلانی و سلوک اجتماعی عاقلانه است. برخی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی در بعد فردی عبارت‌اند از: برنامه ریزی نیکو و برنامه‌ی نیکو، نیکو گفتاری و گفتارهای نیکو، نیکو خوری و خوراک نیکو، نیکو خوابی و رویاهای نیکو. مفاهیم دیگری همچون سلوک متواضعانه و در عین حال عزتمندانه و نیز سلوک متعبدانه، عادلانه، متعادلانه، صادقانه، مسئولانه و مجاهدانه از مؤلفه‌های سلوک اجتماعی عاقلانه شمرده می‌شوند. مجموعه این مؤلفه‌ها حیات طیبه انسانی را تشکیل می‌دهد.

شریعتی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «درآمدی بر سبک زندگی اسلامی در آیات و روایات» به وجود سه سبک اصلی زندگی معتقد است. نخست، سبک رهبانیت یا تارک دنیایی که در آن فرد معتقد است دنیا محل تخریب هویت و شخصیت انسان و جایی است که انسان را به بند می‌کشد و مانع رشد و سعادت و تعالی او می‌شود. دوم، سبک فلسفی کامجویانه از دنیا که هیچ‌گونه اعتقادی به آخرت ندارد و صرفاً در پی کامجویی از دنیا است. در این دیدگاه تمامی حیات و زندگی در

بهره‌وری از این دنیا خلاصه می‌شود و پس از مرگ، انسان به فنا می‌رسد. سوم، دیدگاه اسلامی که دو وجه دنیا و آخرت را توأم با هم مدنظر دارد. در این دیدگاه، انسان مسئولیت‌پذیر، به خدا، به خود، به مردم و به ساختار طبیعت پاسخ‌گو است.

فریدونی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با نگاه به آیات قرآن کریم، مولفه‌های سبک زندگی اسلامی و راههای رسیدن به آن را از لابلای متون اصلی دین استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌اند و این پژوهش گویای آن است که مولفه‌هایی از جمله ایمان و اعتقاد راسخ به خداوند، نیایش و ارتباط با خداوند، توکل به خدا و پرورش نیروی عقلانی، بینش امیدوارانه و محبت و دگر دوستی از مهم‌ترین مولفه‌های سبک زندگی دینی می‌باشد.

رضایی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهش زمینه‌شناسی سبک زندگی ایرانی-اسلامی اقدام به واکاوی نظریه‌ها و مطالعات تجربی مربوط به سبک زندگی کرده و در نهایت با توجه به چارچوب‌های نظری فوق و بهره‌گیری از ذخیره‌ی گران‌بهای فرهنگ ایرانی-اسلامی به زمینه‌هایی اشاره می‌نماید که می‌توان مولفه‌ها و عناصر سبک زندگی اسلامی ایرانی را از آنها بیرون کشید. در این راستا به سه مقوله‌ی هنجارهای مصرف (معیار انتخاب پوشاک و اولویت‌های هزینه‌ای)، روابط شخصی (نحوه‌ی سازمان دادن به روابط خود با دیگران، درک از آزادی) و مدیریت بدن (محافظت از جسم، ورزش، نظارت و دستکاری و ویژگیهای ظاهری بدن) پرداخته شده است.

باقری و همکاران (۱۳۹۵)، سیره‌ی مدیریتی شهید محمد ابراهیم همت را با هدف شناسایی و بررسی شیوه‌های مدیریت منابع انسانی ایشان بررسی نموده و با روش تحلیل محتوای کیفی به طراحی الگوی مدیریت منابع انسانی بر این اساس پرداخته‌اند الگوی

مذکور در چهار بخش اصول مدیریت منابع انسانی، جذب منابع انسانی، توسعه منابع انسانی، و نگهداشت منابع انسانی ارائه گردیده است.

پژوهش با عزم و کاظمی (۱۳۹۵)، درصدد است با بررسی برخی نظریه‌های سبک زندگی، حضورقدرتمند دین را در این نظریه‌ها به اثبات برساند و با بررسی برخی روایات اسلامی مربوط به نوجوان مولفه‌های سبک زندگی اسلامی آنان را استخراج نماید: نتایج پژوهش نشان می‌دهد، انتخاب، به عنوان مهمترین عامل در نظریات سبک زندگی، در سبک زندگی دینی هم با قدرت تمام ایفای نقش می‌کند و اساسا دین، عامل تمیز درست از نادرست است لذا برای رسیدن به الگوی یک نوجوان مسلمان باید بر نحوه‌ی انتخاب وی تأکید کنیم. از دیگر ویژگیهای سبک زندگی وجود انسجام درون آن است که این ویژگی به وضوح در نظام منسجم دین اسلام دیده می‌شود.

با بررسی پیشینه، خلا پژوهشی درخصوص سبک زندگی شهدا و به طورخاص مدافعین حرم مشهود است.

روش‌شناسی پژوهش

جهت پاسخ به پرسش اصلی تحقیق، ابتدایانی نظری و پیشینه پژوهش بررسی و تدوین گردید سپس با انتخاب روش تحقیق تحلیل محتوای کیفی تعداد ۲۷ وصیت نامه به صورت هادفمند موردتحلیل قرارگرفت و با اجرای گامهای تحلیل کیفی، از واحدهای معنایی کدهای باز احصا شد و سپس درقالب گروه‌هاودسته‌ها طبقه بندی گردید و الگوی انتزاعی پژوهش به دست آمد. تحلیل محتوا روشی است که براساس

آن می‌توان ویژگیهای یک متن گفته یا نوشته شده را به‌طور واقع بینانه، عینی و منظم شناخت و نیز درباره مسائل غیرزبانی همچون ویژگیهای فردی و اجتماعی گوینده یا نویسنده متن و نظرات و گرایشهای وی استنتاج‌هایی نمود (لومبارد به نقل از ضیغمی و همکاران، ۱۳۸۷). در تحلیل محتوای کیفی بیشتر به مضامین نهان متن و مصاحبه‌ها توجه می‌شود و استنباط و استخراج معنا از آن مد نظر است (مومنی راد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۹۵).

براساس نظر الو و کینگاس^۱ (۲۰۰۸) پس از تعیین واحدتحلیل درتحلیل محتوای کیفی و ایجاد ارتباط بامتن، گام‌های تحلیل محتوای کیفی در زمانی که به صورت استقرایی اجرا شده و فاقد فرضیه باشد به صورت زیر است:

۱. کدگذاری باز: کدگذاری باز به این معنی است که به هنگام خواندن متن، یادداشت‌ها نوشته و سپس مطالعه مجدد شود و عناوین ضروری و حیاتی درحاشیه یادداشت شود تا همه ابعاد محتوا را تشریح کند.

۲. فهرست کردن کدها: در این گام، عناوین یادداشت شده درحاشیه متون به صفحه مجزایی انتقال می‌یابد تا پس از آن جهت استخراج دسته‌ها بر روی آنها تحلیل صورت پذیرد.

۳. گروه بندی کردن: در این مرحله کدهای باز با یکدیگر تحت عناوین کلی تر گروه بندی می‌شود. هدف از این مرحله کاهش تعداد کدها از طریق ادغام کدهای مشابه در کدهای کلی تر است.

۴. دسته بندی کردن: در این مرحله گروه‌های مشابه بایکدیگر ادغام می‌شود و دسته‌ها به وجود می‌آید. نکته مهم این است که گروه‌های ذیل هر دسته باید به آن تعلق داشته باشد و هدف از این مرحله فراهم ساختن ابزاری برای توصیف پدیده برای افزایش فهم و همچنین تولید دانش است.

۵. انتزاع: انتزاع به معنی فرموله کردن توصیفی کلی از موضوع تحقیق از طریق تولید دسته‌هاست.

جامعه آماری این پژوهش وصیت نامه‌های شهدای مدافع حرم می‌باشد و نمونه گیری آن مطابق پژوهشهای کیفی به صورت هدفمند است. جمع آوری داده‌ها و تحلیل، همزمان صورت گرفته است و هنگامی که ۲۷ وصیت نامه مورد واکاوی و تحلیل قرار گرفت، اشباع داده‌ها حاصل گردید. در هر وصیت نامه جملات حامل پیام به عنوان واحدهای معنایی در نظر گرفته شد و کدها از دل آنها استخراج گردید و با قرار دادن کدهای مشابه در یک گروه، مضامین اصلی در قالب دسته‌ها طبقه بندی گردید.

روش توافقی درون موضوعی دوکدگذار

در این پژوهش جهت بررسی پایایی کدگذاری، از یکی از خبرگان آشنا به تحلیل تم درخواست شد تا به عنوان کدگذار ثانویه در کدگذاری مشارکت نماید. در ادامه محقق به همراه همکار پژوهشی تعداد ۱۰ وصیت نامه را کدگذاری نمودند. درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه گردید:

$$\text{درصد توافقات درون موضوعی} = 100 \times \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کدها}}$$

پایایی بالای ۶۰٪ قابل قبول است (کاواله، ۱۹۹۶، به نقل از خواستار، ۱۳۸۷).

جدول ۱: محاسبه پایایی کدگذاری

تعداد کل کدها	تعداد توافقات	عدم توافقات	درصد پایایی
۸۵	۳۸	۹	۸۹.۴٪

چون پایایی بالای ۶۰٪ است نتیجه گرفته می‌شود که توافق در سطح بالاست و کدگذاری از پایایی مناسبی برخوردار است.

۴. یافته‌ها

باتوجه به روش این پژوهش و استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، نتایج به شرح زیر می‌باشد:

پس از آنکه وصایای شهدای مدافع حرم خط به خط مورد بررسی قرار گرفت و جملات به عنوان واحد معنایی در نظر گرفته شد، در گام اول و براساس مراحل ۱ و ۲ تحلیل محتوای کیفی، ۲۵۳ کد اولیه از ۲۷ وصیت نامه استخراج گردید که در جدول شماره ۱ به همراه منابع آنها ذکر گردیده است. البته برخی از محققان تعداد مراحل را بیشتر کرده‌اند. مثلاً لوندمن و نورنبرگ مراحل را به شش مرحله شامل: واحد معنایی، واحد معنایی فشرده شده، کدها، زیرطبقه‌ها، طبقه‌ها و درون مایه‌ها افزایش داده‌اند. این

افزایش به دلیل ویژگی‌های داده‌هاست که محقق را مجبور کرده است ساده سازی، تلخیص و فشردگی را در چندین مرحله انجام دهد. فرایند تحلیل محتوای کیفی از تعیین واحدهای معنایی شروع می‌شود آن گاه با استفاده از رمز گذاری، واحدهای خلاصه می‌گردند و به صورت یک کد درمی‌آید و بر اساس کدها، گروه‌ها (طبقه‌های تحلیل) شکل می‌گیرد و درون‌مایه‌ها (دسته‌ها) از طبقات استنتاج می‌شوند. واحدهای معنایی به معنایی گفته می‌شود که از کلمات، جملات یا پاراگراف‌های موجود در متن درک می‌شوند و کدها عنوان خلاصه‌ای است که به هر واحد معنایی اختصاص می‌یابد (نوریان، ۱۳۹۴: ۸۸-۸۷). در این پژوهش واحد تحلیل، وصیت نامه‌ی شهدا و واحدهای معنایی، جملات حامل پیام و صایا و کدها حاصل فشردگی سازی آن‌هاست. برای نمونه به چند مورد در جدول شماره ۲ اشاره می‌گردد:

جدول ۲: نمونه واحدهای معنایی

کدها	واحد معنایی
خود را فرزند رهبری دانستن، ایثار جان	«بر ما فرزندان سید علی خامنه‌ای تکلیف است که جان ناقابل خود را فدای اسلام عزیز کنیم»
توجه به فانی بودن دنیا	«این دنیا با تمام زیبایی‌ها و انسانهای خوب و نیکوی آن محل گذر است»
عدالت طلبی	«آرمان ما تحقق بخشیدن به عدالت در کره زمین می‌باشد»
مبارزه با نفس و توبه کردن	«بعضی مواقع نفس سرکش سراغ من می‌آمد در درونم اعتراض ایجاد می‌شد اما توبه می‌کردم...»
احترام به والدین	«دست پدر و مادر را باید بوسید یک بار موفق شدم با اصرار پای مادر را بوسم»

همان طور که در جدول مشاهده می‌شود کدهایی نظیر ایثار جان، عدالت طلبی و احترام والدین از واحدهای معنایی و صایا اقتباس گردیده است. این کدگذاری‌ها در ۲۷

وصیت نامه به تفکیک و تفصیل انجام شده است که حاصل آن ۲۵۳ کد باز می‌باشد که برای نمونه در جدول شماره ۳ کدهای باز حاصل از دو وصیت نامه ارائه گردیده است:

جدول ۳: کدگذاری واحدهای معنایی

منبع	کدهای باز
صوت به یادگارمانده از شهید محسن حججی	۱. عذرخواهی از فرزند بابت تنها گذاشتنش. ۲. رفتن به سبب جلوگیری از جسارت به حرمین سوریه. ۳. آرزوی دوبار شهادت برای اسلام قبل و بعد از ظهور. ۴. راضی بودن به رضای خداوند. ۵. اشاره به فتنه‌های آخرالزمان و پیشرفت گناه و سختی پاکی در چنین جامعه‌ای. ۶. توصیه به مواظبت از خود در چنین شرایطی. ۷. الگوگیری از حضرت امیر(ع) برای رسیدن به سربازی امام عصر(عج). ۸. تأکید بر خودسازی از سنین پایین. ۹. اظهار محبت به همسر و فرزند. ۱۰. دل‌کندن از زن و فرزند جهت نوکری حضرت زینب(س). ۱۱. آرزوی به دست آوردن نگاه خداوند. ۱۴. توصیه به نحوه زندگی به گونه‌ای که خداوند عاشقت شود و خریداریت کند.
شهید محمدرضا دهقان	۱۵. شهادت به وحدانیت حق و اسلام و قرآن و نبوت و امامت. ۱۶. حلالیت طلبی. ۱۷. تشکر از پدر مادر و فداکارهایشان و طلب دعا از ایشان. ۱۸. توصیه به صبر. ۱۹. توجه دادن به فانی بودن دنیا و باقی بودن خداوند. ۲۰. توصیه به مدد از عاشورا و یاد حضرت زینب(س) در دلتنگیها.

در گام بعدی طبق مراحل سوم و چهارم تحلیل محتوای کیفی، کدهای احصا شده در مرحله قبیل گروه بندی و دسته‌بندی گردید. جهت کاهش تعداد کدهای باز

تکرارها حذف شد و کدهای مشابه در یک گروه قرار گرفت سژس گروه‌هایی که به یک مضمون انتزاعی تر اشاره داشتند در یک دسته قرار گرفتند که در جدول شماره ۴ به تفصیل ذکر گردیده است.

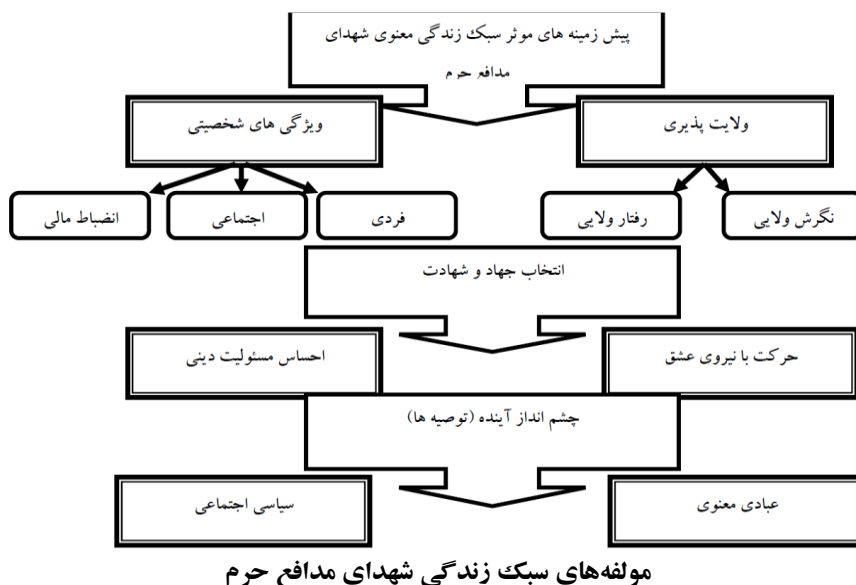
جدول ۴: گروه بندی ودسته بندی کدهای باز

دسته (مضمون)	گروه	کدهای باز
ولایت پذیری	نگرش ولایی	تلقی از خود به عنوان فرزند رهبری، عشق به ولایت، توجه دائم به حضرت ولی عصر (عج)، بصیرت به امر ولی فقیه
	رفتار ولایی	گوش کردن و اجرای فرامین رهبری، سربازی امام عصر (عج)، اطاعت از ولی فقیه، استمرار در خط ولایت، زمینه سازی جهت تحقق ظهور، پشتیبانی و حمایت از ولی فقیه
هدف از انتخاب داوطلبانه راه جهاد و شهادت	حرکت با نیروی عشق	عشق به شهادت و اهل بیت (ع)، فدا شدن در راه امام حسین (ع) و حضرت زینب (س)، دفاع از حریم ولایت و حریم سوریه، یاری امام عصر (عج)، ایثار جان
	احساس مسئولیت دینی	خدمت به اسلام با فدای جان، ادای دین با شهادت، آرامش شیعیان، نابودی صهیونیستها و استکبار جهانی و تکفیری‌ها، لبیک به رهبری، موثر بودن جهت تحقق ظهور
ویژگیهای شخصیتی	روابط اجتماعی	وظیفه دانستن خدمت به مردم، رسیدگی به ایتمام، احترام به پدر و مادر، قدردانی از خانواده و دوستان، توجه ویژه به رکن خانواده، کمک به کار فرهنگی، عدم بی تفاوتی در مسائل اجتماعی، عدالت طلبی، حق گویی و حق خواهی و دوری از باطل، حلالیت طلبی

	خصوصیات فردی	توسل به امام عصر (عج)، مددگرفتن از قرآن، عشق به اهل بیت (ع) و شهادت، توجه دائم به مسئله ظهور، توجه به نعمتهای معنوی به خصوص حب اهل بیت (ع) و شکر عملی آنها، دوری از عجب، یادمرگ و آخرت، خدارادرمه حال ناظرخود دیدن، ادای دین، عشق و ارادت به همسر و فرزندان، دنیاگریزی و توجه به فانی بودن دنیا، عمل بر اساس دانایی، تزکیه و اخلاق مداری، توکل بر آستان خداوند و تسلیم و راضی بودن به امر پروردگار، روحیه خدمتگزاری و جهادی، توجه به رعایت وقت کاری
	انضباط مالی	توجه به ادای حق الناس، توجه به پرداخت خمس، پرهیز از شبهه و داشتن کسب حلال
توصیه‌ها	توصیه‌های عبادی معنوی	تزکیه نفس، تقوی، نماز اول وقت، شرکت در مجالس امام حسین (ع)، تأکید بر واجبات و مستحبات موکده، سرگرم نشدن به بازیچه‌ی دنیا، حرکت در مسیر اهل بیت (ع)، دعا جهت ظهور، عاقبت به خیری، صبر و پایداری زینب وار
	توصیه‌های سیاسی اجتماعی	تأکید بر حفظ ارزشها، حفظ حجاب و حیای خواهران و غیرت برادران، تربیت فرزند بارو حیه ایثار و شهادت و ولایی بودن، پشتیبانی و حمایت مطلق از رهبری، شرکت در جهاد، کسب علم برای رضای خداوند، کمک به پدر و مادر، گرامی داشتن یاد شهدا و دفاع مقدس، عشق و اطاعت از ولایت، داشتن حس بدهکار بودن به نظام، پرهیز از بی دزدی نسبت به امور مسلمین، سرباز ولایت بودن، دشمن شناسی با بصیرت، توجه به مسئله نفوذ، الگوگیری از عاشورا، تشویق به کار خیر و عدم ممانعت در برابر آن

در ادامه محقق دسته‌ها و گروه‌های فوق را در قالب مولفه‌های سبک زندگی به

صورت زیر ارائه نموده است:

بحث و نتیجه‌گیری

جامعه ایرانی، جامعه‌ای دیندار و خدامحور است اما با ظهور نگرش‌ها و اندیشه‌های غربی، چالش‌هایی در سبک زندگی ایرانی اسلامی بروز کرده است. همان‌طور که گیدنز به دلایلی از قبیل تأثیر رسانه‌های جمعی، تکثر دنیای زندگی و تردید در حل مسائل، معتقد به انتخابی بودن و کثرت انتخابها و سبک زندگی است، این پژوهش در راستای ضرورت معرفی و شناساندن الگوهای مناسب سبک زندگی به انجام رسید و با بررسی و اسپین نوشته‌های شهدای مدافع حرم که مصداق بارز آیه شریفه «لن تنالوا البر حتی تنفقون مما تحبون» هستند، تلاش شد با روش تحلیل محتوای کیفی مهمترین مؤلفه‌های سبک زندگی از این منظر مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد. از آنجا که پژوهشی مشابه این پژوهش در پیشینه یافت نشد نمی‌توان یافته‌ها را در چهارچوب

یافته‌های پیشین قرار داد و با آن‌ها مقایسه نمود. بنابراین در ادامه به مولفه‌ها و محورهای مهم یافته شده و تفسیر آنها اشاره می‌گردد:

پس از آنکه کدها شناسایی شدند این کدها در قالب ۴ دسته‌ی ولایت پذیری شامل گروه‌های نگرش ولایی و رفتار ولایی، انتخاب داوطلبانه راه جهاد و شهادت شامل گروه‌های نیروی محرکه عشق و احساس مسئولیت دینی، ویژگی‌های شخصیتی شامل روابط اجتماعی، خصوصیات فردی و انضباط مالی، توصیه‌ها شامل توصیه‌های عبادی معنوی و توصیه‌های سیاسی اجتماعی دسته بندی گردید. نکته‌ای که بیش از هر مطلب دیگری بدون استثنا در تمام وصیت نامه‌ها به صورت مکرر یافت شد و در تمامی طبقات احصا شده به صورت مشترک به چشم می‌خورد مسئله «ولایت فقیه» است. مانند «به خاطر برخورداری از نعمت ولایت و ولایت فقیه باید بیش از این شاکر باشیم.» و «نکند پشت رهبری را خالی بگذارید». یکی از مولفه‌های مشترک که در وصایا مشهود بود، عشق به رهبری و توجه ویژه به امام عصر (عج) و آرزوی سربازی ایشان بوده است که هم در هدف از جهاد و هم در توصیه‌ها و هم ابعاد فردی در قالب مفاهیمی چون استمرار در خط ولایت، موثر بودن در تحقق ظهور، لیبک به رهبری و پشتیبانی از ولایت فقیه به آن اشاره شده است.

مسئله «حجاب و حیا» نقطه اشتراک موکد دیگری است که در دسته توصیه‌ها قرار گرفته است که از واحدهای معنایی زیر اخذ شده است: «حجاب‌ها بوی حضرت زهرا را نمی‌دهند آن را زهرایی کنید» و «دختران عزیزم، حجاب شما مایه عزت و افتخار اسلام است» در این طبقه که می‌تواند جهت دهنده خط سیر هر فرد دل سپرده به این مسیر نورانی گردد، مفاهیم تأکید بر حفظ ارزشها، شرکت در جهاد، کسب علم

بانیت رضای خداوند، کمک به والدین، حفظ یاد شهدا، دشمن شناسی با بصیرت و... جای گرفته است.

دیگر خصیصه مشترک «برخورداری از تربیت دینی و عشق وافر به مکتب اهل بیت(ع)» به خصوص تاسی و الگوگیری از عاشورای حضرت اباعبدالله الحسین(ع) است و بسیار متوجه و شاکر این نعمات معنوی بوده و همواره قدردان پدر و مادر خویش به دلیل چنین تربیتی بوده‌اند. همسران خود را نیز به تربیت فرزندان با روحیه شهادت طلبی و ولایی که حاصل این عشق است، سفارش نموده‌اند: «فرزندان خود را طوری تربیت کنید که با روحیه ایثار و انفاق و گذشت از جان در راه خداوند بزرگ شوند».

این مهم در کنار مفاهیمی چون خانواده دوستی، پرهیز از شبهه و کسب حلال، داشتن انضباط مالی (پرداخت خمس، ادای حق الناس)، تزکیه و اخلاق مداری، توجه به فانی بودن دنیا، روحیه عدالت طلبی، حق گویی و شهادت طلبی و... در زمره ویژگی‌های شخصیتی قرار گرفته است.

«پرهیز از بی تفاوتی و بی دردی نسبت به مسائل مسلمین و داشتن احساس مسئولیت دینی» از جمله مواردی است که در دنیای امروز می‌تواند انسان را از غرق شدن در گرداب مظاهر مادی و روزمرگی‌های دنیوی رهایی بخشد. این مؤلفه نیز به نحو چشم گیری در وصایای بررسی شده موجود است و در قالب گروه ابعاد اجتماعی دسته بندی گردیده است:

«دشمن در خصوصی ترین لحظات و مکانهای ما نفوذ کرده و بنیان خانواده را از هم

پاشیده است... بی تفاوتی یعنی سکوت در مقابل قتل عام و غارت مسلمانان و از بین بردن اسلام... دوستان اجازه ندهید این مسائل در جامعه عادی شود».

این شهدا خود را بدهکار نظام می‌دانستند حتی بذل جان هم گویی برای آنان کم است و خانواده خود را نیز به داشتن این حس سفارش نموده‌اند. وظیفه دانستن خدمت به مردم، توجه و رسیدگی به ایتمام و... از دیگر مفاهیم این طبقه است.

دروصایای مورد بررسی، شهدا به طور صریح هدف از جهاد خود را اعلام نموده‌اند: «ما خود نمی‌رویم گویی قلبمان پایمان را به حرکت در می‌آورد»، «اگر نمی‌رفتم به حرم حضرت زینب جسارت می‌شد»، «عشق و خدمت به اسلام و اهل بیت (ع)، عشق به شهادت: «از اول به عشق شهادت وارد سپاه شدم»، «برای من مجلس عزا نگیرید چون به چیزی که می‌خواستم رسیدم» و ادای دین: «در این برهه مسئولیت سنگینی داریم کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا»، لیبک به رهبری: «با پشتیبانی از ولی زمانه قردان خون شهدا باشیم»، «با بصیرت و شناخت کافی پشتیبان انقلاب و ولایت باشیم». دفاع از حریم آل الله، نابودی تکفیری‌ها و حامیان آنها: «در جهاد مدافعان حرم شرکت کنیم» و «آرامش شیعیان» که در طبقه هدف از جهاد بیان گردید.

قدر مسلم اینکه پرداختن به هر یک از این مفاهیم والا در خور پژوهشی جداگانه است که این مجال را یارای آن نیست. امید که این مختصر توانسته باشد با روشن نمودن مفاهیم مدنظر و مورد تأکید شهدای مدافع حرم در واپسین ساعات حیات پاک دنیویشان آینه‌ی سبک زندگی امروز باشد.

پیشنهادات

۱. این پژوهش مولفه‌های سبک زندگی را با بررسی ۲۷ وصیت نامه از شهدای

مدافع حرم شناسایی نموده است. پیشنهاد می‌شود در پژوهشی زندگی نامه‌های این شهدای عزیز جهت یافتن زوایای پنهان سبک زندگیشان مورد بررسی قرار گیرد و مولفه‌های سبک زندگی حاصل از تحلیل زندگینامه‌ها با مدل این پژوهش مقایسه گردد.

۲. پیشنهاد می‌شود مولفه‌های مرتبط با الگوهای خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اعتقادی و... به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته و ارائه گردد.

۳. از آنجا که سبک زندگی متأثر از جهان بینی و مبانی نظری است، پیشنهاد می‌شود بنیان‌های نظری موجود در سبک زندگی شهدا مورد واکاوی قرار گیرد.

۴. همچنین پیشنهاد می‌گردد الگوهای سبک زندگی موجود شناسایی شود و با الگوهای وضع مطلوب مقایسه گردیده و شکاف موجود با برنامه ریزی‌های فرهنگی آموزشی صحیح مرتفع گردد.

۵. جهت فرهنگ سازی و معرفی الگوهای برتر به نهادهای فرهنگی و مسئول پیشنهاد می‌گردد در راستای جامه عمل پوشاندن به توصیه‌های این شهیدان واصل همت گمارند و با تبلیغ موثر و آموزشهای برنامه ریزی شده از جمله آموزش‌های مهارت محور در مدارس و استفاده از هنر و جلوه‌های هنری در جهت نهادینه سازی مولفه‌های سبک زندگی شهدای مدافع حرم و ارزشهای اسلامی هماهنگ با جامعه گامهای عملی بردارند.

منابع

- احمدوند، شجاع (۱۳۹۲)، «کارویژه‌های نظام سیاسی و نقش آنها در تغییر سبک زندگی»، *فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۵۷-۸۰.
- ایروانی، جواد (۱۳۸۸)، *فرهنگ روابط اجتماعی در آموزه‌های اسلامی*، ج ۲، واحد نشر دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد.
- باقری، مسلم؛ مرادپرودبازی، سحر (۱۳۹۵)، طراحی الگوی مدیریت منابع انسانی فرماندهان دفاع مقدس (مطالعه موردی: شهید محمد ابراهیم همت)، *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، سال نوزدهم، ش ۷۱، صص ۹۰-۱۱۱.
- باقری کنی، مصباح‌الهدی، سعد آبادی، حسن (۱۳۹۰)، طراحی الگوی رهبری معنوی براساس ارزش‌های اسلامی: پژوهشی مبتنی بر راهبرد داده بنیاد با تأکید بر ویژگی‌های فرمانده شهید سر لشکر پاسدار احمد کاظمی، *مجله اندیشه مدیریت راهبردی*، سال پنجم، ش ۲، صص ۵۷-۱۲۲.
- باعزم، محمد، کاظمی، نجمه (۱۳۹۵)، مولفه‌های سبک زندگی اسلامی نوجوانان، *همایش سراسری علمی پژوهشی سبک زندگی*، خراسان رضوی.
- باکاک، رابرت (۱۳۸۱)، *مصروف*، ترجمه خسرو صبری، تهران، شیرازه.
- برگر، پ.؛ بریجیت، ب. و هانسفرید، ک. (۱۳۹۳)، *ذهن بی‌خانمان: نوسازی و آگاهی*، ترجمه: محمدساوجی، تهران: نشر نی.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۵)، *پی‌ریورديو*، ترجمه لیلا جوافشانی و حسن چاووشیان، چاپ اول، تهران، نشر نی.

- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۸)، *جامعه‌شناسی هویت ایرانی*، تهران، انتشارات پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- خطیبی، حسین، ساجدی، ابوالفضل (۱۳۹۲)، مروری بر شاخص‌های سبک زندگی اسلامی، *معرفت*، شماره ۱۸۵، صص ۲۶-۱۳ (ویژه سبک زندگی).
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۱)، *بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی*، وب سایت مقام معظم رهبر.
- خواستار، جمال (۱۳۸۷)، *بررسی عوامل موثر بر خود کارآمدی ملی در زمینه علم و فناوری برای تحقق اهداف چشم انداز*، پایان نامه ارشد، دانشگاه تهران.
- دائره المعارف تشیع (۱۳۹۲)، *جمعی از محققان*، ج ۳، نشر حکمت.
- روشن علیجان زاده، محدثه (۱۳۹۵)، *ابووصال*، (زندگی شید مدافع حرم محمد رضا دهقان)، تهران انتشارات شهید کاظمی.
- رضایی، ابراهیم؛ جعفری، احمد؛ صادقی نقدعلی نیا، محمد (۱۳۹۴)، *زمینه‌شناسی سبک زندگی ایرانی-اسلامی، مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت*.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، *وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزشهای اجتماعی*، تهران، نشر کتاب افرا.
- شریعتی، سید صدرالدین (۱۳۹۲)، «درآمدی بر سبک زندگی اسلامی در آیات و روایات»، *فصلنامه علمی پژوهشی فرهنگ مشاوره و روان درمانی*، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۱۰-۱.

- شریفی، احمدحسین (۱۳۹۱)، الف، «سبک زندگی به‌عنوان شاخصی برای ارزیابی سطح ایمان»، *فصلنامه علمی پژوهشی معرفت فرهنگی اجتماعی*، سال سوم، شماره سوم، تابستان ۹۱، صص ۶۲-۴۹.
- شفیعی، سمیه سادات (۱۳۸۹)، *برنامه‌های فرهنگی دولت والکوی سبک زندگی دختران*، رساله دکتری دانشگاه علامه طباطبایی.
- ضیغمی، رضا، باقری؛ معصومه، حق دوست، فاطمه؛ یادآور، منصوره (۱۳۸۷)، تحلیل محتوا، *فصلنامه پرستاری ایران*، شماره ۵۳، صص ۵۲-۴۱.
- فریدونی، اکرم؛ فتاحی، امیر؛ رسولی، عباس (۱۳۹۳)، مولفه‌های بارز سبک زندگی اسلامی با محوریت آموزه‌های قرآن کریم، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی.
- فیضی، مجتبی (۱۳۹۲)، «درآمدی بر سبک زندگی اسلامی»، *ماهنامه علمی ترویجی معرفت*، سال بیست و دوم، شماره ۱۸۵، صص ۴۲-۲۷.
- کلاتتری، ابراهیم و همکاران (۱۳۹۲)، مولفه‌های سبک زندگی اسلامی در حوزه کسب و کار، *فصلنامه پژوهشنامه اخلاق*، شماره ۲۲، صص ۵۸-۳۳.
- نادیان، منصوره (۱۳۹۵)، *دیدار پس از غروب*، تهران انتشارات روایت فتح.
- گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی (۱۳۹۵)، *فاطمیون*، تهران انتشارات ابراهیم هادی.
- گروه فرهنگی شهید ابراهیم هادی (۱۳۹۵)، *شهیدان زنده‌اند*، تهران انتشارات ابراهیم هادی.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، *تجدد و تشخیص*، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشرنی.
- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۱)، *میزان الحکمة*، قم، دارالحدیث الاولی.

- مهدوی کنی، محمد سعید (۱۳۸۶)، *دین و سبک زندگی*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام).
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۷)، مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، سال اول، شماره ۱، صص ۱۹۹-۲۳۰.
- موسوی گیلانی، سید رضی (۱۳۹۲)، «چیستی و چرایی سبک زندگی و نسبت آن با دین و مهدویت»، *فصلنامه علمی پژوهشی مشرق موعود*، سال هفتم، شماره ۲۵، صص ۱۳۸-۱۲۳.
- مومنی راد، اکبر؛ علی آبادی، خدیجه؛ فردانش، هاشم و مزینی، ناصر (۱۳۹۲)، تحلیل محتوای کیفی درآیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج، *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، سال چهارم، شماره ۱۴، صص ۲۲۲-۱۸۷.
- نوریان، محمد (۱۳۹۴)، *روش‌های ارزشیابی با تأکید بر تحلیل محتوای کمی و کیفی*، انتشارات شور.
- Chaney, David, (1996), *Lifestyle*, London, Routledge, p. 1.
- Christensen, P., (2002), *Multiple identities, differences in lifestyle and how it effects our ecological footprint*, website.
- Elo, s. & Kyng, s., H (2008), “The qualitative content analysis process”, *journal of Advanced nursing*, Vol. 62, No. 1, Pp. 107-115
- Kvale. Steinar (1996), *Interviews: An Introduction to qualitative research interviewing*, Thousand oaks, CA: sage.
- Sobel, M., (1981), *Lifestyle and Social Structure: Concepts, Definitions, and Analyses*, Academic press, p. 28.